

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΪΟΝ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ, ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
1928

Ε.Υ.Δ. της Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΟΙΚΙΛΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΥΠΟ

ΠΕΡ. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ

I.

Ἐν τῇ πρὸς ἔρευναν τῶν Ἑπειρωτικῶν Θεσμίων μακρᾶ εἰσηγήσει μου, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν ἀρχῇ τοῦ διπλοῦ τεύχους τοῦ δευτέρου Τόμου (1927) τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν» (B' 5—53), ἥτις ἔχει σκοπὸν τὴν περισυλλογὴν τῶν ὑπολειπομένων μνημείων τῶν ἀνὰ τὴν ἡπειρωτικὴν χώραν ἐπικροτησάντων κατὰ καιροῦς ἐθιμικῶν νομίμων, ἐμνημόνευσα ὅπως ἐν παρόδῳ, εὐκαιρίας δοθείσης, ἐν ὑποσημειώσει (σελ. 8, σημ. 2) θεωρίαν τινά, παλαιάν ἄλλως, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ἑπειρώτου Ἰωάννου Χώτζη ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων πηγῶν ἀνακινήθεισαν, ἀναφερομένην δὲ εἰς τὴν κατὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου τραγικὴν καὶ μεγάλην ἐποποιίαν, καθ' ἣν ἀνισόπαλος ἀγὼν ὀλίγων χιλιάδων χριστιανῶν, ἀντιταξάντων ἡρωϊκῶς καὶ ἀπέλπιδα ἄμυναν κατὰ μυριάδων ἡμιαγρίων καὶ αἰμοδιψῶν ἀσιατῶν, προοικονίζετο ἀπαισίας τὰς μελλούσας τύχας οὐ μόνον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς Εὐρώπης ἀπάσης.

Ἡ ὑπόμνησις τῆς θεωρίας ἐκείνης, οὐχὶ βεβαίως πρὸς τυφλὴν ἀποδοχὴν, ἀλλὰ πρὸς συζήτησιν, γενομένη ἐξ ἀγνῆς προθέσεως πρὸς τὴν δίχα πάσης προκαταλήψεως ἔρευναν, ἣν φέρει ἐπὶ τοῦ λαβάρου αὐτῆς ἡ ἀληθῆς ἐπιστήμη, προὐκάλεσεν ἐν Ἰωαννίνοις θύελλαν ὀργίλης ἀγανακτήσεως, ἐκδηλωθεῖσαν εἰς δημοσιεύματα «ἐκπαιδευτικῶν» καὶ ἀξιωματικῶν καὶ ἄλλων διαπρεπῶν ἀνδρῶν φιλοξενηθέντα ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ.

Εἰς τὰ δημοσιεύματα ἐκεῖνα δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀπαντήσω ἐνταῦθα, διότι τὰ «Ἑπειρ. Χρονικά» δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκτείνωσι τὴν ἀκτῖνα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ συζητήσεως πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἑπειρογνωσίας. Ἀλλὰ καὶ κατ' ἀρχὴν δὲν θ' ἀπήντων εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος δημοσιεύματα, διότι διακρίνονται ταῦτα διὰ τὴν φαντασιοπληκτικὴν καὶ δημοκοπικὴν πλάσιν ἀνυπάρκτων ἐν τῇ σημειώσει μου ἰσχυρισμῶν καὶ τὴν κατ' αὐτῶν κωμικὴν αὐτόχρημα σκιαμαχίαν, πρὸς ἀποσόδησιν δῆθεν μεγάλων ἐθνικῶν κινδύνων καὶ περιφρούρησιν κατασπιλουμένων τάχα πατριωτικῶν ἰδεωδῶν, ἀλλὰ καὶ διότι τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐνέχουσι βαρείας καὶ

άνοικείους εις ἐπιστημονικὰ συζητήσεις ὕβρεις κατὰ ζώντων καὶ τεθνεώτων καὶ ἀσυμπαθῆ καὶ ἀνάρμοστον εἰς ἐπιστημονικὰ ἐρεῦνας ἐπίδειξιν περιαντολόγου καὶ ἀταρέσκου καὶ καχυπόπτου φιλοπατρίας.

Ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑσπερία διαβιοῦντες λόγιοι, στοιχοῦντες τῷ ἱερῷ παραδείγματι τῶν κατὰ τοὺς σκληροὺς τῆς δουλείας χρόνους μακρὰν τῆς πατρίδος γῆς δρασαντων Ἑλλήνων σοφῶν, διετηρήσαμεν ἀκραιφνή ἀείποτε τὰ ἑλληνικὰ ἡμῶν αἰσθήματα καὶ ἄμωμον καὶ ἀνεπηρέαστον ἐκ πολιτικῶν παθῶν τὴν ἑλληνικὴν ἡμῶν ψυχὴν, ὥστε νὰ μὴ ἔχωμεν ἀνάγκην διδαγμάτων φιλοπατρίας ἐξ Ἰωαννίνων προερχομένων. Ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ὅμως τῆς Ἑσπερίας περιβάλλοντι συνειθίσαμεν, προκειμένου περὶ ἐπιστημονικῶν θεμάτων καὶ θεωριῶν, νὰ περιοριζώμεθα εἰς ἀντικειμενικὴν ἀποκλειστικῶς συζήτησιν καὶ νὰ μὴ κατερχώμεθα εἰς ὕβρεις, οὐδὲ ν' ἀποδίδωμεν εἰς «κυνικὰ καύματα», τὰ ὅποια δὲν ὑφίστανται ἄλλως εἰς τὰ βόρεια ταῦτα μέρη, καὶ τὰς μάλιστα παραδοξολόγους σκέψεις τῶν ἀντιφρονούντων. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ καὶ ἡ καλὴ ἀνατροφή καὶ ὁ εὐκοσμος τρόπος τῆς ἀπροκαταλήπτου ἐρεύνης.

Ὁ Drøws ἔγραψε δίτομον σύγγραμμα, ἐπιχειρήσας δι' αὐτοῦ τὴν ἀνόητον καὶ παράτολμον ἀπόπειραν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μὴ ὑπάρξεως τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἱστορικοῦ προσώπου· ὁ Forchhammer ἐχαρακτήρισε τὴν θανατικὴν καταδίκην τοῦ Σωκράτους ὑπὸ τῶν Ἡλιαστῶν ὡς τὴν δικαιοτάτην ἀπόφασιν, ἣν ἐξέδωκέ ποτε νομιμώτατα συγκεκριημένον δικαστήριον· ὁ δὲ Moskowskī συνέγραψεν εἰδικὴν πραγματείαν, δι' ἧς ἐπεχείρησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ μέγας Ἀθηναῖος φιλόσοφος ἦτο... «ἡλίθιος». Καὶ κατεπολεμήθησαν βεβαίως δριμύτατα αἱ ἀστοχοὶ αὗται θεωρίαι δι' ἀδρῶν ἐπιχειρημάτων, ἀλλ' οὐδεὶς τῶν εἰρημένων συγγραφέων περιελούσθη ὑπὸ «ἐκπαιδευτικῶν» ἢ ἄλλων «σοφῶν» ἀνδρῶν δι' ὕβρεων καὶ ἀξιωματικῶν ἀποφθεγμάτων. Αἱ ὕβρεις καὶ ἡ ὀργὴ εἶναι ἄγνωστα εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἐκαστος τύπος ἔχει τὰς συνηθείας του, διαφέρουσι δὲ πολὺ, ὡς φαίνεται, αἱ ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς συζητήσεσι συνήθειαι τῶν ἐν τῇ Ἑσπερία ἐργατῶν τοῦ πνεύματος τῶν συνηθειῶν «σοφῶν» τινῶν ἀνωνύμων καὶ ἑωνύμων συνεργατῶν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις ἡμερησίου τύπου.

Λεχόμεθα ἐπὶ τέλους ἀνεξικάκως πλὴν τῶν ὕβρεων καὶ διδάγματα σοφίας καὶ πάσης ἄλλης ἀρετῆς, ἐξ Ἰωαννίνων προερχόμενα διδάγματα ὅμως φιλοπατρίας ἀποκρούομεν μετὰ πάσης δυνάμεως καὶ πολλῆς ἀγανακτήσεως.

Περὶ τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος προτίθεμαι νὰ γράψω, ἔάν Θεὸς θέλῃ, ex professo ἀλλαγῶ.

II.

Ὅσπιν χαρὰν ἠσθάνθην ἀναγνοῦς τὴν περὶ *Ζαγοριακῶν Θεσμίων* ὠραίαν πραγματείαν τοῦ εὐρυμαθοῦς καὶ πολυγράφου φίλου Δημητρίου Σάρρου (ΗΠ. ΧΡ. Β', 186—301), ἐν ἣ οὗτος διορθοῖ ἀνακριβεΐας καὶ συμπληροῖ κενὰ τῆς ἐμῆς προχείρου μελέτης περὶ τοῦ ἐφαρμοστέου πρὸς ἔρευναν τῶν Ἑπειρωτικῶν θεσμίων συστήματος, ἄλλην τόσπιν λύπην ἐδοκίμασα διότι ἢ ἐν τῇ πραγματείᾳ μου ἐκείνῃ ὑποτυπωθεῖσα ἔκκλησις δὲν εὔρε δυστυχῶς τὴν ἀναμενόμενὴν ἀπήχησιν παρὰ τοῖς Ἑπειρώταις.

Μετὰ πολλῶν ἐλπίδων ἔγραφον πρὸ ἐνὸς ἔτους: «Οἱ ἐπιμελούμενοι τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ δηλοῦσιν ὅτι *ἔσονται εὐγνώμονες* εἰς πάντα συλλογὰ καὶ ἀποστολέα ὁμοίων παλαιῶν ἐγγράφων δημοσίων ἢ καὶ ἰδιωτικῶν (ὡς συμβολαίων, ὁμολογιῶν, συμβιβασμῶν, προικοσυμφώνων, διαθηκῶν κ.ἄ.τ.) ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ σταχυολογηθῇ νομικὸν ὕλικόν πρὸς σπουδὴν. Διὰ τῆς περισυλλογῆς τοιούτων μνημείων θὰ δοθῶσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου καθόλου καὶ εἰς τὰς Ἑπειρωτικὰς ἐρεῦνας ἰδίᾳ νέαι κατευθύνσεις, πρὸς ὧθησιν τῶν ὁποίων *μείζονα, ὡς εἰκόσ, ἔποχρέωσιν ἔχουσιν οἱ Ἑπειῶται*» (ΗΠ. ΧΡ. Β' 10). Καὶ περαιτέρω: «Τὰ ἀνωτέρω ἐρωτήματα, εἰλημμένα κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ τῶν νομικῶν ἀναγκῶν, ἃς δημιουργεῖ ὁ ἀείποτε σφριγῶν κοινωνικὸς τῶν ἀνθρώπων βίος, ἀπευθύνονται πρὸς πάντα *λόγιον καὶ φιλόπατριν Ἑπειῶτην*, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα Ἑλληνα γνωρίζοντα τυχὸν καλῶς, ἔνεκα μακρᾶς ἐν Ἑπιέρῳ διαμονῆς ἢ ἔνεχεν εἰδικῶν μελετῶν, τὰ ἡπειρωτικὰ ἔθιμα καὶ δυνάμενον νὰ δώσῃ ἀκριβεῖς καὶ εὐστόχους ἀπαντήσεις. *Πᾶσα ἀπάντησις, καὶ ἀπλῶς καὶ ἀφελῶς γεγραμμένη, σύμφωνος πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ἔσται εὐπρόσδεκτος*» (ΗΠ. ΧΡ. Β' 53).

Εἶναι λυπηρὸν καὶ χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῶν καιρῶν, ὅτι οὐδεμία εἶδησις ἀφορῶσα εἰς τὰ ἡπειρωτικὰ ἔθιμα ἐλήφθη μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, παρὰ τὰς θερμὰς ἡμῶν παρακλήσεις, ἃς καὶ αὖθις ἐντονώτερον διατυποῦμεν ἐνταῦθα.

III.

Καὶ ἕτερον δίκαιον παράκονον διὰ τὴν ἀκηδίαν τῶν συγχρόνων, ὅσων ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων, ἔχω ἀφορμὴν νὰ διατυπώσω ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ. Σκοπῶν νὰ συγγράψω συνοπτικὴν πραγματείαν περὶ τῆς *δράσεως τοῦ ἡπειρωτικοῦ στοιχείου* ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Γένους κατὰ τὸν λήξαντα αἰῶνα καὶ ἐπιθυμῶν νὰ συγκεντρώσω ὡς πλείστας εἰδήσεις, ἵνα δώσω πληρεστέραν κατὰ τὸ δυνατόν εἰκόνα τῆς ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς δράσεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑπειρωτῶν, ἀπέστειλα, κατὰ συνήθειαν ἐπικρατοῦσαν ἐν Ἑσπερία

εἰς ὁμοίας περιπτώσεις, εἰς τριάκοντα περίπου λογίους, Ἑπειρώτας καὶ ἄλλους, οἷον εἰ ἐγκύκλιον γράμμα μετὰ συνημμένου σχεδιαγράμματος ἐρωτηματολογίου καὶ παρεκάλεσα ταυτοχρόνως αὐτούς, ὅπως εὐαρεστηθῆ νὰ συμπληρώσῃ ἕκαστος τὰ ἐρωτήματα εἴτε ἐξ ἰδίων προσωπικῶν ἀναμνήσεων, εἴτε ἐξ εἰδικῶν γνώσεων προερχομένων ἐκ μελετῶν περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος χρονικῆς περιόδου. Προσέθηκα δὲ ὅτι καὶ ἡ ἐλάχιστη εἰδησις ἢ σημείωσις καὶ μόνη ἢ ὑπόμνησις ἑνὸς ἡπειρωτικοῦ ὀνόματος, συνδεομένου ὁποσδήποτε πρὸς τὴν μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ἱστορίαν τῆς ἐν τῇ Βασιλευούσῃ ὁμογενείας, θὰ ἦσαν εὐπρόσδεκτα καὶ πολύτιμα. Μολαταῦτα οὐδεμίαν ἔλαβον ἀπάντησιν. Καὶ ὅτι μὲν οἱ μὴ Ἑπειρῶται ἐσιώπησαν δὲν μὲ ξενίζει πολύ, διότι ἐπὶ τέλος δὲν ἠδυνάμην ν' ἀπευθυνθῶ πρὸς αὐτούς μετὰ μεγάλων ἀξιώσεων. Ἄπορος ὅμως καὶ λυπηρὰ καὶ ἀπογοητευτικὴ εἶναι ἡ σιωπὴ τῶν Ἑπειρωτῶν λογίων, πρὸς οὓς μεθ' ὑπερβολικῶν ἐλπίδων ἀπετάθην. Ἐλπίζω νὰ συγκινήσωσι τοὺλάχιστον αὐτούς αἱ παροῦσαι γραμμαὶ, δι' ὧν νέαν ἀπευθύνω πρὸς πάντας ἔκκλησιν.

Ἐν Ἑσπερία Ἑυρώπῃ ὁ ἀποστολεὺς ὁμοίας ἐγκυκλίου ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους θὰ ἦτο ἴσως ὑποχρεωμένος νὰ προσλάβῃ γραμματέα διὰ νὰ ταξινομήσῃ τὴν ὕλην, ἣν θὰ περιεῖχον αἱ συρρέουσαι ἀπαντήσεις. Οἱ Ἑσπεριοὶ λαοὶ ἐνδιαφέρονται τὰ μέγιστα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδος, ἐν ᾧ παρ' ἡμῖν τοιαῦται ἀπόπειραι ἐρευνῶν θεωροῦνται ὡς ἄκαιρος καὶ ἄσκοπος πολυπραγμοσύνη.

IV.

Πολλοὶ ἔκριναν ἀσθηρῶς τὸ πρῶτον Βιογραφικὸν Τεύχος, τὸ δημοσιευθὲν ὡς παράρτημα τοῦ δευτέρου τόμου τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν», καὶ εἶπον ὅτι εἶναι πενιχρόν, ἄλλοι μὲν ἐξ εἰλικρινοῦς διαφέροντος, ἄλλοι μόνον ἐκ φιλοψόγου πνεύματος ὀργώμενοι. Ἄλλ' ἡμεῖς πρῶτοι ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ τεύχους ἐκείνου ὠμολογήσαμεν μετὰ δυσθυμίας ὅτι τὸ πρῶτον «Ἑπειρωτικὸν Μνημεῖον» δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς ἡμετέρους πόθους καὶ τὰς ἡμετέρας προσδοκίας. Πλὴν δὲν ὑπέχομεν ἡμεῖς μόνοι τὴν εὐθύνην τῆς πενιχρότητος τοῦ τεύχους. Εἶχομεν τὴν φιλοδοξίαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς αὐτὸ καὶ εἰς τὰ ἐπόμενα βιογραφικὰ τεύχη μεγάλας ἡπειρωτικῆς φυσιογνωμίας ἀνδρῶν, οἵτινες διέπρεψαν εἴτε ὡς μεγάλοι τῆς πατρίδος εὐεργέται, εἴτε ὡς μεγάλοι τοῦ Γένους διδάσκαλοι, εἴτε ὡς μεγάλοι κοινωνικοὶ καὶ ἔθνηκοι παράγοντες. Καὶ ἔχει ἡ Ἑπείρος εὐτυχῶς λόχους ὀλοκλήρους τοιούτων ἀνδρῶν. Δὲν ἔχομεν ὅμως δυστυχῶς τοὺς βιογράφους τῶν ἀνδρῶν τούτων! Ἀπετάθην πρὸς πολλοὺς διακεκριμένους λογίους Ἑπειρώτας καὶ ἄλλους,

παρακαλέσαντες αὐτοὺς νὰ ἀναλάβωσι τὴν εὐγενῆ ἀσχολίαν τῆς βιογραφίας ἀνδρῶν, οἵτινες ἐγένοντο ἄξιοι τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πανελληνίου εὐγνωμοσύνης. Ἄλλ' ἐκρούσαμεν, ὡς μὴ ὄφελεν, εἰς θύρας μὴ ἀκουόντων ἢ βαρέως ἀκουόντων. Πολλοὶ οὐδὲ ἀπαντήσεως ἠξίωσαν ἡμᾶς. Ἄλλοι, εὐάριθμοι, ὑπεσχέθησαν μὲν νὰ γράψωσι τούτου ἢ ἐκείνου τὴν βιογραφίαν, ἀλλ' ἐλησμόνησαν τὴν τήρησιν τῆς δοθείσης ὑποσχέσεως.

Οἱ αὐστηρῶς κρίνοντες ἡμᾶς καὶ τὸ ἔργον ἡμῶν δὲν εἶναι δίκαιον νὰ παρορῶσι τὰς συμπαρομαρτούσας αὐτῷ δυσκολίας καὶ πρὸ παντὸς δὲν πρέπει νὰ λησμονῶσιν, ὅτι δὲν διαθερμαίνει τὰς ψυχὰς τῶν συγχρόνων τὸ ἱερὸν καὶ ἀσβεστον πῦρ, τὸ ὁποῖον ὑπεδαύλιζε τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν φιλοτιμίαν τῶν λογίων ἀνδρῶν καὶ τῶν Ἑπειρωτῶν, οἵτινες ἔδρασαν ἐν προγενεστέροις χρόνοις.

Ἡ δικαιοσύνη λοιπὸν ἀπαιτεῖ καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιείκειαν τῶν πολλῶν.

Ἐν Βερολίῳ, κατὰ Μάϊον τοῦ 1928.